

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาระดับของคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษา ระดับของคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับของคำถาม กับประสิทธิภาพการสอนของครู

สังคมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาระดับของคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1" ได้ผลการวิจัยพอสรุปได้เป็น 3 ประเด็นคือ

1. ปริมาณคำถามระดับต่าง ๆ ที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.1 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ตามคำถามระดับวัดความรู้ความจำมากที่สุดคิดเป็น
ร้อยละ 82.98 ของคำถามที่ใช้ทั้งหมด รองลงมาตามลำดับ คือ คำถามระดับวัดการประยุกต์
ความรู้ร้อยละ 5.41 คำถามระดับวัดความเข้าใจร้อยละ 4.72 คำถามระดับวัดการวิเคราะห์
ร้อยละ 3.65 คำถามระดับวัดการประเมินความรู้ร้อยละ 2.68 และตามคำถามระดับวัดการ-
สังเคราะห์น้อยที่สุดคือร้อยละ 0.56

1.2 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพการสอนมาก ตามคำถามระดับ
วัดความรู้ความจำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.19 รองลงมาตามลำดับคือ คำถามระดับวัด
การประยุกต์ความรู้ร้อยละ 5.11 คำถามระดับวัดความเข้าใจร้อยละ 3.81 คำถามระดับ
วัดการวิเคราะห์ร้อยละ 3.44 คำถามระดับวัดการประเมินความรู้ร้อยละ 1.99 และตาม
คำถามระดับวัดการสังเคราะห์น้อยที่สุดคือ ร้อยละ 0.46

ครูสอนวิชาสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์การสอนน้อย ตามค่าถ่วงระดับวัดความรู้ ความจำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 79.60 รองลงมาตามลำดับคือ ค่าถ่วงระดับวัดความเข้าใจ ร้อยละ 6.10 ค่าถ่วงระดับวัดการประยุกต์ความรู้ร้อยละ 5.86 ค่าถ่วงระดับวัดการวิเคราะห์ ร้อยละ 3.99 ค่าถ่วงระดับวัดการประเมินความรู้ร้อยละ 3.75 และตามค่าถ่วงระดับ วัดการสังเคราะห์น้อยที่สุด คือ ร้อยละ 0.70

2. ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของค่าถ่วงกับประสบการณ์การสอนของครูสังคมศึกษา

2.1 ระดับของค่าถ่วงทุกระดับมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของครูสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ในรายละเอียดปรากฏว่า ค่าถ่วงระดับวัดความรู้ความจำ ค่าถ่วงระดับวัดการวิเคราะห์และค่าถ่วงระดับวัดการประเมินความรู้ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของครูสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนค่าถ่วงระดับวัดความเข้าใจและค่าถ่วงระดับวัดการสังเคราะห์ไม่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของครูสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.2 เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การสอนกับประเภทย่อยของค่าถ่วงในระดับต่าง ๆ แต่ละระดับ พบว่า ประเภทย่อยของค่าถ่วงระดับวัดความรู้ความจำ ประเภทย่อยของค่าถ่วงระดับวัดการวิเคราะห์ และประเภทย่อยของค่าถ่วงระดับวัดการประเมินความรู้ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของครูสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนประเภทย่อยของค่าถ่วงระดับวัดความเข้าใจ และประเภทย่อยของค่าถ่วงระดับวัดการสังเคราะห์ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของครูสังคมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ปรากฏว่าการวิจัยได้พบลักษณะของการใช้ค่าถ่วงของครูที่นอกเหนือจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบสังเกตระดับของค่าถ่วงที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ระหว่างทำการสังเกต คือ ลักษณะค่าถ่วง 3 ประเภท และเทคนิคการใช้ค่าถ่วง 12 ข้อ ซึ่งแยกเป็นเทคนิคการใช้ค่าถ่วงที่ควรใช้เป็นประจำ 3 ข้อ และเทคนิคการใช้ค่าถ่วงที่ไม่ควรใช้บ่อยครั้ง 9 ข้อ ดังนี้

3.1 ลักษณะคำถาม 3 ประเภทที่พบ ได้แก่ คำถามที่ให้ตอบรับหรือปฏิเสธ ซึ่งครูถามร้อยละ 12.80 คำถามสรุป หรือคำถามที่ไต่ถามค้นและหาลำดับของครูถามร้อยละ 0.61 และคำถามนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียนครูถามร้อยละ 0.04

3.2 เทคนิคการใช้คำถาม 12 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคการใช้คำถามที่ควรใช้เป็นประจำ 3 ข้อ ได้แก่ การเรียกให้นักเรียนตอบคำถามเป็นรายบุคคลครูไต่ถามร้อยละ 9.08 การให้แรงเสริมเมื่อนักเรียนตอบคำถามครูไต่ถามร้อยละ 6.17 และการถามคำถามนอกเหนือเนื้อหาเพื่อปูพื้นฐานครูไต่ถามร้อยละ 0.87

3.3 เทคนิคการใช้คำถามที่ไม่ควรใช้บ่อยครั้ง 9 ข้อ ได้แก่ การเรียกให้นักเรียนตอบคำถามพร้อมกันทั้งชั้นครูไต่ถามร้อยละ 22.63 ครูซ้ำคำถามของนักเรียนร้อยละ 16.99 คำถามลอยโดยไม่ต้องการคำตอบจากนักเรียนร้อยละ 14.60 ครูถามคำถามและตอบคำถามนั้นเองร้อยละ 6.64 ครูวนคำถามของตนเองร้อยละ 3.89 ครูเว้นระยะให้นักเรียนตอบ โดยไม่ใช้ประโยคคำถามร้อยละ 1.92 เมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ได้ ครูตอบคำถามนั้นเองร้อยละ 1.73 ครูถามคำถามและตอบคำถามไปพร้อมกับนักเรียนร้อยละ 1.18 และครูใช้คำถามไม่สื่อความหมายร้อยละ 0.85

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "การศึกษาระดับของคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับระดับของคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระดับของคำถามกับประสิทธิภาพการสอนของครูสังคมศึกษา

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับลักษณะการใช้คำถามของครูที่นอกเหนือจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบสังเกต ซึ่งผู้วิจัยพบระหว่างการทำสังเกต

ตอนที่ 1 ระดับของคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยที่สำคัญ เพื่อนำมาอภิปรายไว้ 2 ประการ คือ

1. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้คำถามระดับวัดความรู้ความจำมากที่สุด ร้อยละ 82.98 ของคำถามที่ใช้ทั้งหมด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยอื่นหลายเรื่อง เช่น ของ คณิงศักดิ์ คำแถม (2518: 54) สุชาติ บุคณอง (2520: 72) พรทิพย์ ไชยโส (2521: 55) กัลยา เขียวซ่า (2525: 74) สุชากา แจมจันทร์ (2525: 78) อรวรรณ เลิศสังข์ (2525: 82) และ บุง เอ็น โจ (Young Eun Jo 1977: 2522A) ซึ่งต่างก็พบว่า ครูใช้คำถามระดับวัดความรู้ความจำมากที่สุด จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ครูผู้สอนยังคงเน้นความสำคัญของเนื้อหาวิชา มากกว่าการพัฒนากระบวนการคิดและความสามารถในการตัดสินใจ ซึ่งขัดกับจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาในปัจจุบันที่ต้องการฝึกให้ "ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักวิธีแก้ปัญหาและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์" นอกจากนี้ หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2520: 1-2) ยัง ได้รายงานว่า ครูส่วนมากยังเน้นการสอนแบบบรรยายและท่องจำเนื้อหาเป็นส่วนใหญ่ โดยขาดวิธีที่จะช่วยให้ "นักเรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้" ให้ค้นพบความสามารถของตนเอง การที่ครูถามคำถามขึ้นความจำมากที่สุด เอ็น ฟริสต์ และ อาร์ เอ ฮอลล์ (N. Frust and R.A. Hall 1971: 184-185) ได้ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะครูยังขาดระบบในการจัดประเภทคำถามเพื่อให้เป็นแนวทางในการวางแผนการใช้คำถามในการสอนนั่นเอง

สำหรับผู้วิจัยมีความเห็นว่า การถามคำถามในชั้นเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจนสามารถพัฒนาความคิดรวบยอด (Conceptualization) ในสิ่งที่เรียนได้มากกว่าจะใช้เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนจำสิ่งต่าง ๆ ที่สอนมาแล้วมากน้อยเพียงใด ฉะนั้นการที่ครูถามคำถามระดับความรู้ ความจำในปริมาณที่สูงมากเช่นนี้ ผู้วิจัยมีเหตุผลดังนี้

1.1 จุดมุ่งหมายทางการศึกษาทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ที่เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom 1956: 21) ได้จำแนกไว้ นั้น ได้เรียงลำดับพฤติกรรมการใช้สติปัญญาที่ซับซ้อนน้อยที่สุดไปหามากที่สุด เริ่มจากความรู้ความจำและสูงขึ้นไปเป็นลำดับ คือ ความเข้าใจ การประยุกต์ความรู้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินความรู้ ซึ่งหมายความว่า นักเรียนจะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายประการหลังได้จะต้องบรรลุถึงจุดมุ่งหมาย

ประการแรกเสียก่อน ซึ่งหมายถึงว่า นักเรียนจะต้องมีความสามารถในการระลึกและจดจำสิ่งที่เคยเรียนมาแล้วเสียก่อน จึงจะมีความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ จนสามารถนำความรู้ไปใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินความรู้ ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะทำให้ครูสังคมนาวิชาใช้คำถามระดับความรู้ ความจำ ก่อนคำถามระดับอื่นไปปริมาณสูง

1.2 ครูผู้สอนต้องรีบสอนให้จบบทเรียนโดยเร็ว เพราะช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการสอน ในระยะเวลาที่ทางโรงเรียนกำหนดให้มีการสอบ ฉะนั้นครูจึงไม่พึงพิถีพิถันในการตั้งคำถาม แต่มุ่งที่จะสอนให้ครอบคลุมเนื้อหาให้ได้ตามกำหนดโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของบทเรียนเป็นส่วนใหญ่

1.3 จากการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียน ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ยังคงยึดหนังสือเรียนเป็นหลักในการสอน และใช้วิธีการบรรยายโดยให้นักเรียนเปิดหนังสือเรียนตามไปค้ย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนิท เนียมสา (2523: 65) ประภาศรี กัลปติ (2523: 63) และเรวดี กาวีตะ (2523: 61) ที่พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการบรรยายประกอบการซักถามมากที่สุด และสังคมนาเป็นวิชาที่ครูแสดงพฤติกรรมทางวามมากที่สุด (บัวบุชา ชื่อตรง 2512: 92) แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนยังยึดถือความเชื่อ ค่านิยม ในการศึกษาของไทยในอดีต ที่เน้นการเรียนรู้เนื้อหาจากตำรา ตั้งคำถามที่ใช่กันอยู่เสมอว่าครู "สอนหนังสือ" แทนที่จะ "สอนนักเรียน" ดังนั้น จึงมีผลต่อการจัดการ เรียนการสอนของครูที่มุ่งคานเนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นหลัก

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังสังเกตพบว่า ครูส่วนมากใช้คำถามท้ายบทเรียนเป็นส่วนหนึ่งในการตั้งคำถามระหว่างการเรียนการสอน และเท่าที่ปรากฏโดยทั่วไปคำถามที่พบในหนังสือเรียน และคู่มือครูส่วนใหญ่เป็นคำถามระดับความรู้ความจำ ดังนั้น เมื่อครูถามคำถาม นักเรียนจะตอบคำถามโดยคุคำตอบและใช้ภาษาเหมือนในหนังสือเรียน ไม่รู้จักซักถามหรือตอบคำถามโดยใช้ความคิดของตนเอง

1.4 จากการสังเกต ผู้วิจัยพบว่า คำถามที่ครูใช้ประเมินผลนักเรียนจะเป็นคำถามระดับความรู้ความจำเป็นส่วนใหญ่ แสดงว่าครูไม่ใ้ใช้คำถามให้สอดคล้องกับหลักการ และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2. ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้ค่าถามระดับการสังเคราะห์น้อยที่สุด คือร้อยละ 0.56 ของค่าถามที่ใช้ทั้งหมด ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุชาติ บุคยอง (2520: 72) ที่พบว่า ครูผู้สอนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์ใช้พฤติกรรมการสอนด้านการถามตอบแบบการสังเคราะห์น้อยที่สุด นอกจากนี้ยังใกล้เคียงกับผลการวิจัยของ สุชาติ แจ่มจันทร์ (2525: 78) ที่พบว่า ครูที่สอนวิชาภาษาไทยไม่ใช้ค่าถามประเภทการสังเคราะห์เลย จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ใช้ค่าถามระดับการสังเคราะห์น้อยมาก เฉลี่ยแล้วมีปริมาณไม่ถึง 1% ของค่าถามที่ใช้ทั้งหมด ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นเพราะ

2.1 ครูไม่มีทักษะในการตั้งคำถาม และขาดการฝึกฝนวิธีการใช้คำถาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าถามระดับสูงนั้น ผู้ถามต้องมีความรู้ความชำนาญ จึงจะสามารถตั้งคำถามได้

2.2 นักเรียนเกิดความเคยชินกับค่าถามระดับความรู้ความจำ ที่มุ่งให้จดจำเนื้อหาวิชา เพราะจากการวิจัยพบว่า ครูถามค่าถามระดับความรู้ความจำในปริมาณสูง ดังนั้น เมื่อครูถามค่าถามระดับสูงกว่าระดับความรู้ความจำ นักเรียนจะตอบค่าถามนั้นไม่ได้

2.3 จากการสนทนากับครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ปรากฏว่า ครูยังมีความเชื่อและเข้าใจว่าการใช้ค่าถามระดับสูง จะใช้ได้เฉพาะเนื้อหาบางเรื่องเท่านั้น ดังนั้นค่าถามระดับการสังเคราะห์ ซึ่งจัดเป็นค่าถามระดับสูงจึงถูกนำมาใช้น้อย

ตอนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของค่าถาม กับประสิทธิภาพการสอนของครูสังคมศึกษา

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับของค่าถาม กับประสิทธิภาพการสอนของครูสังคมศึกษา โดยทดสอบค่าไคสแควร์ (χ^2) พบว่า ระดับของค่าถามที่ครูใช้ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนรวมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งหมายความว่า ครูสังคมศึกษาที่ทำการสอนเป็นเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป และครูสังคมศึกษาที่ทำการสอนเป็นเวลาไม่เกิน 5 ปี ใช้ระดับของค่าถามแตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุกสัน อุนวิจิตร (2519: 38) ที่พบว่าครูที่มีประสิทธิภาพในการสอนต่างกัน มีกิริยารวมทางวาจาในการเรียนการสอน

ต่างกัน และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ แอนนิทา พี พีค (Anita P. Peek 1971: 1646A) ที่พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในการวิเคราะห์พฤติกรรมตนเองของครูระหว่างครูที่มีประสบการณ์การสอนมาก และครูที่มีประสบการณ์การสอนน้อย

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ กรมวิชาการ (2518: 248) ที่พบว่า ประสบการณ์การสอนของครูไม่ทำให้พฤติกรรมการเรียนการสอนด้าน การถาม คำถาม และนักเรียนพูด และตอบคำถามของครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ สุชาติ บุคทอง (2520: 77) ที่รายงานว่า ครูผู้สอนการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบบเบ็ดเสร็จที่มีประสบการณ์ การสอนต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนด้านการอธิบายและด้านการถามตอบไม่แตกต่างกัน และ คงศักดิ์ สังฆมานนท์ (2522: 27) ที่พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันใช้พฤติกรรมการสอนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ พิลลิส เอ็ม นีลเสน (Phyllis M. Nielsen 1977: 3272A) ที่วิจัยพบว่าจำนวนคำถามระดับสูงที่กลุ่มครูประจำการเลือก ไม่มีความสัมพันธ์ กับประสบการณ์การสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญ

จากผลการวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการใช้คำถามแต่ละระดับขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การสอนของครูแต่ละคน และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของคำถามแต่ละระดับกับประสบการณ์ การสอนของครูสังคมศึกษา ปรากฏว่า คำถามระดับวัดความรู้ความจำ คำถามระดับวัดการ วิเคราะห์ และคำถามระดับวัดการประเมินความรู้ มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของ ครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าประสบการณ์การสอนของครูมีผลทำให้การใช้ คำถามทั้ง 3 ระดับแตกต่างกัน ส่วนคำถามระดับวัดความเข้าใจ และระดับวัดการสังเคราะห์ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การสอนของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้ เห็นว่า ไม่ว่าครูสังคมศึกษาจะมีประสบการณ์การสอนเท่าใดก็ไม่ทำให้การใช้คำถามระดับ วัดความเข้าใจ และระดับวัดการสังเคราะห์แตกต่างกัน

และเมื่อพิจารณาจากจำนวนคำถามระหว่างครูที่มีประสบการณ์การสอนมากและครูที่มี ประสบการณ์การสอนน้อย จะเห็นว่าครูที่มีประสบการณ์การสอนมากใช้คำถามในทุกระดับ ส่วนใหญ่มากกว่าครูที่มีประสบการณ์การสอนน้อย และครูที่มีประสบการณ์การสอนมากใช้คำถาม ระดับความรู้ความจำมากที่สุด ถึงร้อยละ 85.19 ของคำถามที่ใช้ทั้งหมด ซึ่งจึงควรมีปริมาณสูง

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ

(1) ครูที่ทำการสอนมาเป็นเวลานาน ชาคการติดตามความเคลื่อนไหวทางด้านการศึกษา และไม่ไ้ปรับปรุงวิธีการสอนของตนให้มีความทันสมัย เพราะเชื่อว่าตนเองมีความชำนาญและชำนาญการสอนมาเป็นเวลาหลายปี

(2) ครูที่ทำการสอนมาเป็นเวลานานมีค่านิยมและยึดมั่นในวิธีการเรียนการสอนแบบเดิมที่มุ่งให้นักเรียนจดจำเนื้อหาบทเรียนเป็นหลักมากกว่าจะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทของผู้เรียนให้ได้เรียนรู้ หรือค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งคำถามเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยสร้างสถานการณ์ที่เอื้อต่อการค้นพบของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ดังที่ โรเบิร์ต คัมป์ลิว ริชชี (Robert W. Richey 1958: 52) ได้ให้ข้อสรุปว่า เมื่อครูอาจารย์มีคุณสมบัติที่เหมาะสม กล่าวคือ มีความรู้ในวิชา การ มีความรู้ในตัวผู้เรียน มีความรู้และมีประสบการณ์ในกระบวนการสอน ย่อมหวังได้ว่าจะเป็นทั้งครูที่ดีและผู้ที่มีความรู้ที่ช่วย

ตอนที่ 3 ลักษณะการใช้คำถามของครูที่นอกเหนือจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบสังเกต ซึ่งผู้วิจัยพบระหว่างทำการสังเกต ประกมด้วยลักษณะคำถาม และเทคนิคการใช้คำถามที่แยกเป็นเทคนิคการใช้คำถามที่ควรใช้เป็นประจำ และเทคนิคการใช้คำถามที่ไม่ควรใช้บ่อยครั้ง ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายเนหาประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. จากการวิจัยพบว่าครูใช้คำถามที่ให้นักเรียนตอบรับหรือปฏิเสธร้อยละ 12.80 ซึ่งคำถามลักษณะนี้ไม่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิด และจัดเป็นลักษณะคำถามที่ไม่ดีและครูไม่ควรใช้บ่อยในการเรียนการสอน ดังที่ วิชัย กิสสระ และคณะ (2519: 42) ได้กล่าวว่า ครูควรหลีกเลี่ยงคำถามประเภทของการคำตอบว่า "ใช่" หรือ "ไม่ใช่" เพราะเป็นคำถามที่ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนเคาคำตอบ ไม่ไ้มุ่งพัฒนากระบวนการคิด

2. คำถามสรุป หรือคำถามที่ใช้ถามทั้งคนชั่วโมงและท้ายชั่วโมง ซึ่งเป็นคำถามที่ช่วยใ้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ไ้เรียนมาและเห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหาที่เรียนมาแล้ว จากการวิจัยพบว่า ครูถามเพียงร้อยละ 0.61 ซึ่งเป็นปริมาณที่น้อยมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าครูผู้สอนควรให้ความสำคัญต่อคำถามสรุป ทั้งทฤษฎีการเรีนรู้อของ ฮัลล์ (Hull's Reinforcement Theory) ที่สรุปว่า การกระทำอันดีสุดท้ายของการเรียนเป็นการ

กระทำที่มีความเข้มมากกว่าการกระทำในอันดับแรก ๆ และจะมีผลทำให้เกิดการจกจ่ายไ้มากกว่า การกระทำในครั้งแรก ๆ (สังค อุทรานันท์ 2520: 53) ดังนั้น การสรุปและทบทวนจึงเป็น ขั้นตอนที่มีความสำคัญขั้นหนึ่งของการเรียนการสอน

3. ส่วนคำถามนำเข้าสู่บทเรียนนั้น ครูใช้เพียงร้อยละ 0.04 ซึ่งคำถามนำเข้าสู่บทเรียนที่มีประโยชน์ในการทดสอบความพร้อมของนักเรียน และช่วยจูงใจนักเรียนให้เข้าสู่ประเด็นของเนื้อหาได้เป็นอย่างดี แต่ครูยังใช้คำถามลักษณะนี้ไม่มากนัก

4. ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา เรียกให้นักเรียนตอบคำถามเป็นรายบุคคลเพียงร้อยละ 9.08 แต่ให้นักเรียนตอบคำถามพร้อมกันทั้งชั้นร้อยละ 22.63 ในการเรียนการสอนทั่วไปนั้น หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2520: 8) ได้แนะนำว่า ครูควรเรียกให้นักเรียนตอบคำถามทีละคน และกระจายคำถามให้ทั่ว จะทำให้นักเรียนตอบคำถามได้ทั่วถึง ซึ่งครูสามารถประเมินผลนักเรียนเป็นรายบุคคลและรู้ถึงพัฒนาการทางการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนได้ และครูควรหลีกเลี่ยงการเรียกนักเรียนตอบคำถามพร้อมกันทั้งชั้นเพราะไม่ช่วยให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

5. จากการวิจัยพบว่าครูซ้ำคำถามของนักเรียนร้อยละ 16.99 การที่ครูซ้ำคำถามของนักเรียน อาจเป็นเพราะครูมีความเคยชิน หรือมีจุดประสงค์ของการย้ำคำถามที่ถูกต้องของนักเรียน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนจะตอบคำถามด้วยน้ำเสียงเบา ครูจึงต้องย้ำคำถามอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้นักเรียนคนอื่นได้ยินทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การซ้ำคำถามถือเป็นทักษะที่ครูไม่ควรใช้บ่อยครั้ง นอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนไม่สนใจฟังคำตอบของเพื่อน (กัลยา เขียวขำ 2525: 52) เพราะนักเรียนทุกคนทราบที่ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้องแล้ว ครูก็จะพูดซ้ำคำถามนั้นอีกทีหนึ่ง นักเรียนจะสนใจฟังจากครูมากกว่า

6. ครูถามคำถามและตอบคำถามนั้นเองร้อยละ 6.64 ซึ่งครูควรหลีกเลี่ยงการใช้คำถามในลักษณะดังกล่าว เพราะไม่ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิดและการตัดสินใจอย่างเต็มที่เพราะครูได้ตอบคำถามนั้นเสียแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ได้ ครูจะตอบคำถามนั้นเสียเอง ร้อยละ 1.73 ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน เพราะนักเรียนจะรอให้ครูออกคำตอบให้แทนที่จะใช้ความคิดของตนเอง

7. ครูถามคำถามและตอบคำถามไปพร้อมกับนักเรียนร้อยละ 1.18 ผู้วิจัยคิดว่า การที่ครูทำเช่นนั้นอาจเป็นเพราะครูต้องการย้ำคำตอบที่ถูกตอ้งนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่ครูไม่ควรใช้บ่อย เพราะวัตถุประสงค์ในการใช้คำถามนั้น เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกในเหตุผลของตน การถามคำถามและตอบคำถามไปพร้อมกับนักเรียน เป็นการฝึกให้นักเรียนไม่กล้าตอบคำถามตามลำพัง นักเรียนจะรอเวลาที่ จะตอบคำถามไปพร้อมกับครู

จากลักษณะคำถามที่ผู้วิจัยพบระหว่างทำการสังเกตครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าครูยังใช้คำถามไม่ครอบคลุมและไม่สนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันฝึกหัดครู

ควรจัดโครงการหรือโปรแกรมการฝึกหัดครู โดยยึดเอาสมรรถภาพเป็นพื้นฐาน (Competency Based Teacher Education) และเน้นการฝึกทักษะการใช้คำถามเป็นส่วนหนึ่งของทักษะการสอนให้มากที่สุดทั้งการฝึกโดยใช้การสอนแบบจุลภาคและการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง

2. ผู้บริหารโรงเรียน

2.1 ควรจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางการสอนของครูประจำการ เกี่ยวกับทักษะการใช้คำถามของครู ด้วยการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ในช่วงเวลาที่เหมาะสม

2.2 ควรมีแผนงานในการนิเทศการสอนในโรงเรียน เช่น มีการสังเกตการสอนครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คำแนะนำ และช่วยเหลือครูในด้านการเรียนการสอนโดยเฉพาะทักษะการใช้คำถาม

2.3 ควรจัดส่งครูไปรับการอบรม เกี่ยวกับทักษะการใช้คำถาม เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

2.4 ควรจัดหาวารสาร หนังสือ เอกสาร เกี่ยวกับวิชาชีพ และการพัฒนาทักษะการสอนไว้ให้ครูได้ติดตามความเคลื่อนไหวและฝึกฝนตนเองในห้องสมุด

3. ครูผู้สอนสังเกตศึกษา

3.1 ควรมีการประเมินสมรรถภาพทางการสอนของตนเองในคำบันทึกการใช้คำถามให้มาก ซึ่งอาจประเมินโดยบุคคลอื่น ประเมินโดยนักเรียน หรือประเมินด้วยตัวครูเอง โดยใช้วิธีการสังเกต ใช้แบบสอบถามหรือการศึกษาจากแถบบันทึกเสียงของตนเองขณะทำการสอน ซึ่งเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.2 ควรเข้ารับการฝึกอบรม หรือเข้าร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เกี่ยวกับทักษะการใช้คำถาม รวมทั้งติดตามความเคลื่อนไหวทางด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางการสอน

3.3 ควรวางแผนการสอนเป็นลำดับขั้นตอนและวางแผนการใช้คำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิชาสังเกตที่มุ่งให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เพราะการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน จะเป็นแนวทางแก่ครูในการวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้

3.4 ควรศึกษาและคิดแปลงคำถามท้ายบทเรียนให้มีความสูงยิ่งขึ้นกว่าเดิมที่จะนำไปใช้ถามนักเรียน

3.5 ควรใช้การเสริมกำลังใจแก่นักเรียน ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง เพราะการเสริมแรงช่วยส่งเสริมพฤติกรรมการถาม และตอบคำถามของนักเรียน

3.6 ควรปรับปรุงเทคนิคการใช้คำถาม เช่น เมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ได้ ครูไม่ควรตอบคำถามนั้นเอง แต่ควรแตกคำถามนั้นเป็นคำถามย่อย ๆ หลาย ๆ คำถาม และถามไล่ไปเรื่อย ๆ จนนักเรียนมองเห็นทางที่จะตอบคำถามด้วยตนเอง หรือหาวิธีการให้นักเรียนสนใจฟังคำตอบของเพื่อน โดยสร้างขบวนการถามคำถามให้ต่อเนื่องกันไป และกระตุ้นให้นักเรียนถามกันเอง ตอบกันเอง ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีและทำให้บทเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้น

4. กระบวนการศึกษาวิชาการ

4.1 ในการตรวจหนังสือเรียน กรมวิชาการควรกวาดค้นให้สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ให้ความสนใจในคำถามท้ายบทในหนังสือเรียน โดยจัดคำถามให้ครอบคลุมและวัดตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4.2 หน่วยงานในเทศก์ กรมสามัญศึกษาและการฝึกหัดครู ควรนำแบบจำลองทักษะการสอนจุดภาคเกี่ยวกับทักษะการสอนด้านต่าง ๆ หรือชุดการเรียงการสอนที่เน้นทักษะการใช้คำถามของครู ออกเผยแพร่ให้ครูผู้สอนได้ศึกษาเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการสอนต่อไป

4.3 ควรจัดฝึกอบรมครูประจำการ (in-service training) ด้านทักษะการใช้คำถาม เพื่อจะได้นำความรู้ไปปรับปรุงการเรียงการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับผลของการใช้คำถาม กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิดในการเรียนวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น
2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับทักษะการสอนด้านอื่น ๆ
3. ควรทำการวิเคราะห์คำถามท้ายบทในหนังสือเรียน หรือคู่มือครู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย